

KARADENİZ

BLACK SEA – ЧЕРНОЕ МОРЕ

ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
QUARTERLY SOCIAL EDUCATION JOURNAL SUBJECT TO INTERNATIONAL PEER REVIEW

Türkçe – Arapça Arasındaki Sözcük İlişkileri
Doç. Dr. Ali AKAR

Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de Tarım ve Gıda Güvenliği
Doç. Dr. Mustafa TALAS

Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din
Doç. Dr. Celaleddin ÇELİK

Ibrani Harfli Türkçe Metinlerin Transkripsiyonuna Dönük Bazı Tespit ve Öneriler
Fatih ŞAYHAN

Karadeniz'in İncisi İnebolu Yöresinde Dantel Perdeler
Dr. Zeynep BALKANAL

Balkan Ülkelerinin Bayrakları Üzerine Bir Değerlendirme
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARAÇOĞLU- Yrd. Doç. Dr. Günay KAYA

Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa'nın Bani Kişiliği
Yrd. Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU

Eğitim Durumu ve Beyin Göçü Bakımından Amerika'daki Türkler
Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER

Kazak ve Kırgız Destan Geleneklerinin Etkileşimi Bağlamında Çora Batır Destanı'nın S. Çoybekov Anlatması Üzerine Bir İnceleme
Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Akkaya Barajı Çevre Sorunları ve Çözüm Önerilerinin Dayanışma Hakkı Olarak Sorgulanması: Niçek
Yrd. Doç. Dr. Bülent KARA

Giresunlu Kore Gazileri ve Anıları
Selçuk SARI

Orta Asya'da Kurt ve Karga Hakkındaki Geleneksel İnanışlar ve Mitler: Wu-Sun Türkleri ve Moğollardan Örnekler
Namu JILA

KARADENİZ - BLACK SEA - ЧЕРНОЕ МОРЕ

KARADENİZ

BLACK SEA - ЧЕРНОЕ МОРЕ

Sonbahar/Падать/Autumn 2010 • Yıl/Год/Year 2 • Sayı/Число/Number 8
ÜÇ AYDA BİR YAYINLANAN ULUSLARARASI HAKEMLİ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

ЕЖЕКВАРТАЛЬНЫЙ МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ОБЩЕСТВЕННЫХ НАУК
QUARTERLY SOCIAL EDUCATION JOURNAL SUBJECT TO INTERNATIONAL PEER REVIEW
ISSN: 1308-6200 – <http://www.karadenizdergi.com>

Sahibi / Хозяин / Owner

Hayrettin İVGİN

Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon Ltd. Şti. Konur Sokak 66/9 Bakanlıklar-ANKARA
(+90) 312 4259353 – kulturajans@gmail.com

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Erhan İVGİN

Editör / Руководитель работы / Editor

Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

Genel Koordinatör / Директор / Director

Mustafa AÇA – mustafaaca@hotmail.com – 0505 3785167

Yayın Kurulu / Редакция / Editorial Board

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN • Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN • Prof. Dr. Mehmet AÇA • Prof. Dr. Ahmet BURAN • Prof. Dr. Bekir DENİZ • Prof. Dr. Mustafa ÜNAL • Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN
• Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA • Doç. Dr. İbrahim TELLİOĞLU • Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ

Redaksiyon / Редакция / Redaction

Fatma ÇOBAN • Fatih ŞAYHAN

Yabancı Dil Danışmanları / Советники по иностранным языкам / Foreign Language Consultants

Dr. Bilşen İNCE ERDOĞAN • Hasan ALTUNTAŞ • Natalya BUDNİK • Seyyar SULEYMANOV

Yazışma Adresi / Адрес издательства / Correspondance Address

Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

Gazi Caddesi Çiniçiler Çarşısı Kat: 2 No:151/33 – GİRESUN

Tel.: (+90) 454 2160975 Cep: 05323968883

e-mail: erdoganaltinkaynak@mynet.com – dergikaradeniz@gmail.com

Posta Çeki: 05732013

Baskı / Типография / Press

BRC Matbası

Samanyolu Cad. No: 35 İskitler/ANKARA – Tel: (+90) 312 384 4454

Bu dergi TÜBİTAK/Ulakbim ve Index Copernicus tarafından taranmaktadır.

This journal is scanned by TUBITAK/Ulakbim and Index Copernicus.

Hakem Kurulu / Консультативный совет – Редколлегия / Editorial Board

Prof. Dr. Mehmet AÇA	Balıkesir Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN	Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Walter ANDREWS	(ABD)
Prof. Dr. Erman ARTUN	Çukurova Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Aygün ATTAR	Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Cevat BAŞARAN	Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Uwe BLAESING	(Hollanda)
Prof. Dr. Bernt BRENDMEON	(Norveç)
Prof. Dr. İhsan BULUT	Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ömür CEYLAN	Kültür Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Maria ÇIKIA	(Gürcistan)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Necati DEMİR	Cumhuriyet Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Bekir DENİZ	Akdeniz Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ahmet DOĞAN	Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. A. Bican ERCILASUN	Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Şefika Şule ERÇETİN	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kurtman ERSANLI	Ondokuz Mayıs Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Reşat GENÇ	Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İsmail GÖRKEM	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ali Osman GÜNDOĞAN	Muğla Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Hamza GÜNDOĞDU	Atatürk Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Harun GÜNGÖR	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Tacida HAFIZ	(Bosna-Hersek)
Prof. Dr. Cengiz HAKOV	(Bulgaristan)
Prof. Dr. Aleksander KADIRBAYEV	(Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. Fitnat KAPTAN	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Recai KARAHAAN	Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Günay KARAAĞAÇ	İstanbul Aydın Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. İsmail KERİMOV	(Kırım)
Prof. Dr. Remzi KILIÇ	Niğde Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ	Ardahan Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU	Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Muhtar KUTLU	Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Sabahattin KÜÇÜK	Fırat Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÖNER	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Ramazan ÖZEY	Marmara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Haydar ÖZTAŞ	Selçuk Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT	Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Hakan POYRAZ	Gazi Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Abdülkerim RAHMAN	(Çin)
Prof. Dr. Elfina SİBGATULLİNA	(Rusya Federasyonu)
Prof. Dr. Musa ŞAŞMAZ	Niğde Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK	Fırat Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Cemalettin TAŞKIRAN	Kırıkkale Üniversitesi (Türkiye)

KARADENİZ - BLACK SEA - ЧЕРНОЕ МОРЕ

Prof. Dr. Abdulvahap TAŞTAN	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Berrak TARANÇ	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN	Ege Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Kerim TÜRKMEN	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Halil İbrahim USTA	Ankara Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÜNAL	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Alaattin YALÇINKAYA	Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Hakkı YAZICI	Kocatepe Üniversitesi (Türkiye)
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM	Hacettepe Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. A. Mevhibe COŞAR	Karadeniz Teknik Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Suat KOLUKIRIK	Süleyman Demirel Üniversitesi (Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa TALAS	Niğde Üniversitesi (Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Celil ASLAN	Erciyes Üniversitesi (Türkiye)
Yrd. Doç. Dr. Kasım KARAMAN	Giresun Üniversitesi (Türkiye)
Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA	(Ukrayna)

Temsilcilikler / Представители / Representative

YURT İÇİ / Турция / Interior:

Prof. Dr. Bekir DENİZ/ANTALYA • Yrd. Doç. Dr. Bilşen İNCE ERDOĞAN/AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Salim ÇONOĞLU/BALIKESİR • Yrd. Doç. Dr. Ali ATALAY/BOLU
Halis TEKİN/BURDUR • Mustafa ÖZER/ÇORUM • Yrd. Doç. Dr. F. Sibel BAYRAKTAR/EDİRNE
Yrd. Doç. Dr. Davut KILIÇ/ELAZIĞ • Yrd. Doç. Dr. Hilal OYTUN ARSLAN/İSTANBUL
Yrd. Doç. Dr. Özkan ÖZTEKTEN/İZMİR • Öğr. Gör. Mustafa ÖZBAŞ/İZMİR
Öğr. Gör. Bayram DURBİLMEZ/KAYSERİ • Yrd. Doç. Dr. Cengiz GÖKŞEN/KARS
Osman KABADAYI/KIRŞEHİR • Yrd. Doç. Dr. Mehmet EROL/KİLLİS • Erkan KALIPÇI/KONYA
Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes KAYA/MALATYA • Yrd. Doç. Dr. Hikmet KORAŞ/NİĞDE •
Yrd. Doç. Dr. Ergin AYAN/ORDU • Yrd. Doç. Dr. Bekir ŞİŞMAN/SAMSUN •
Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA/SİVAS • Doç. Dr. Kemal ÜÇÜNCÜ/TRABZON

YURT DIŞI / Другие страны / Foreign Country:

Mehmet Akif KORKMAZ/ALMANYA • Eldeniz ABBASLI/AZERBAJCAN
İlya İVANOVA/ÇUVAŞİSTAN • Serpil KUP/FRANSA • Mariya ÇIKIYA/GÜRCİSTAN
Mehmet TÜTÜNCÜ/HOLLANDA • Harid FEDAI/KKTC • Prof. Dr. Tacide HAFIZ/KOSOVA
Prof. Dr. Hamdi HASAN/MAKEDONYA • Lübov ÇİMPÖYEŞ/MOLDOVA
Eden MAMUT/ROMANYA • Doç. Dr. Miryana MARİNKOVIÇ/SİRBİSTAN
Elfina SİBGATULLİNA/RUSYA FEDERASYONU • Murat TOYLU/TATARİSTAN M.C.
Natalya BUDNİK/KIRIM-UKRAYNA • Dr. İrina KAYAN-POKROVSKAYA/UKRAYNA
Prof. Dr. Ingeborg BALDAUF/ALMANYA • Prof. Dr. Ramesh DEOSARAN/TRİNİDAD-TOBAGO
Prof. Dr. Pavel DOLUKHANOV/İNGİLTERE • Prof. Dr. Charlyn DYERS/GÜNEY AFRİKA
Prof. Dr. Shih-chung HSIEH/TAYVAN • Doç. Dr. Rainer CZICHON/ALMANYA
Doç. Dr. Cabbar İŞANKUL/ÖZBEKİSTAN • Doç. Dr. Gholam VATANDOUST/KUVEYT
Dr. Anarhan NADİROVA/KIRGIZİSTAN • Prof. Dr. İsa HABİBBEYLİ/NAHÇIVAN
Prof. Dr. Rukiye HACI/ÇİN • Prof. Dr. Cengiz HAKOV/BULGARİSTAN
Dr. Nana KATCHARAVA/GÜRCİSTAN • Prof. Dr. Dosay KENÇATAY/KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Kopi KYÇYKU/ROMANYA • Dr. Maria MAVROPOULOU/YUNANİSTAN
Dr. Emna CHIKHAOUİ/TUNUS • Yrd. Doç. Dr. Damuta CMMİELWSKA/POLONYA
Prof. Dr. Tursun GABİTOV/KAZAKİSTAN • Doç. Dr. Kadir GÜLDİKEN/İRAN
Doç. Dr. Elmira ABDUKAMALOVA/KAZAKİSTAN • Prof. Dr. Ebulfez AMANOĞLU/NAHÇIVAN

İÇİNDEKİLER

Söz Başı/ Presentation/Предисловие Doç. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK	7
Türkçe – Arapça Arasındaki Sözcük İlişkileri Doç. Dr. Ali AKAR	9
<i>Relations Between Turkish And Arabic Words</i> <i>Интервал Отношений Турецких - Арабских Слов</i>	
Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Tarım ve Gıda Güvenliği Doç. Dr. Mustafa TALAS	17
<i>Agriculture And Food Security In Turkey İn Globalizing Process.В Процессе</i> <i>Глобализации В Турции Безопасность Сельского Хозяйства И Продовольственных</i> <i>Товаров</i>	
Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din Doç. Dr. Celaleddin ÇELİK	25
<i>Paradigmatik Anlam Ve İşlev Farklılaşması</i> <i>Turkish Family And Religion In The Process Of Social Change</i> <i>В Процессе Изменения Строеие Турецкой Семьи И Парадигматический Смысл</i> <i>Религии И Дифференцирование Функций</i>	
İbrani Harfli Türkçe Metinlerin Transkripsiyonuna Dönük Bazı Tespit ve Öneriler Fatih ŞAYHAN	36
<i>Some Suggestions And Evaluations About The Transcriptions Of Turkish Texts Which Has</i> <i>Written By Hebrew Letters</i> <i>Констатация И Предложение Для Некоторых Транскрипций Турецких Текстов</i> <i>Написанных Буквами Иврита</i>	
Karadeniz'in İncisi İnebolu Yöresinde Dantel Perdeler Dr. Zeynep BALKANAL	44
<i>Lace Curtains In Region Of Inebolu The Pearl Of Black Sea</i> <i>Кружевные Занавесы Около Жемчужины Черного Моря В Окрестностях Инеболу</i>	
Balkan Ülkelerinin Bayrakları Üzerine Bir Değerlendirme Yrd. Doç. Dr. Hüseyin SARAÇOĞLU- Yrd. Doç. Dr. Günay KAYA	55
<i>An Assessment Over The Flags Of Balkan Nations</i> <i>Оценка Относительно Флагов Принадлежащих Странам Балканов</i>	
Köprülüzade Fazıl Ahmet Paşa'nın Bani Kişiliği Yrd. Doç. Dr. Sultan Murat TOPÇU	68
<i>Kopruluzade Fazil Ahmed Pasha's Personality Of Patronage</i> <i>Конструктивная Личность Кёпрюлюзаде Фазыл Ахмет Паши</i>	

- Eğitim Durumu ve Beyin Göçü Bakımından Amerika'daki Türkler
Yrd. Doç. Dr. Hasan YAVUZER 89
Turks In America In Terms Of The Situation Of Education And The Brain Drain
С Точки Зрения Положения Обучения И Утечки Мозгов Турки Проживающие В Америке
- Kazak ve Kırgız Destan Geleneklerinin Etkileşimi Bağlamında Çora Batır Destanı'nın
S. Çoybekov Anlatması Üzerine Bir İnceleme
Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN..... 108
A Study On S. Coybekov Telling Of Chora Batır Epic In The Context Of Interaction Of Kazakh And Kyrgyz Epic Traditions
В Связи С Взаимодействием Казакских И Кыргызских Дастанов Исследование Про Дастан Чора Батыра Разъясненный С. Чойбековым
- Akkaya Barajı Çevre Sorunları ve Çözüm Önerilerinin Dayanışma Hakkı Olarak
Sorgulanması: Niçek
Yrd. Doç. Dr Bülent KARA..... 123
Inquiry Of Environmental Problems Posed By Akkaya Dam And Their Solution Ways As Solidarity Rights: Nicek
Вопросы Среды Дамбы Аккая И В Качестве Права Допрос Решения Предложений Солидарности: Ничек
- Giresunlu Kore Gazileri ve Anıları
Selçuk SARI..... 137
Veterans From Giresun Involved In Korean War And Their Memoirs
Гиресунские Воины Кореи И Их Воспоминания
- Çeviri-1:
Orta Asya'da Kurt ve Karga Hakkındaki Geleneksel İnanışlar ve Mitler: Wu-Sun Türkleri
ve Moğollardan Örnekler
Namu JILA 144

SÖZ BAŞI

Saygıdeğer okurlarımız,

Dergimizin 8. sayısı ile karşınızdayız. Bu sayımızla derginiz 2. yaşını doldurmuş olmaktadır. Yayın hayatına çıktığımız andan beri yerli ve yabancı bilim adamlarının ilgisini ve yazılarıyla desteğini gördük. Yabancı bilim adamlarının yazılarıyla dergimizin uluslar arası statüyü hakettiğini övünerek söyleyebiliriz.

Dergimiz Tübitak/Ulakbim ve Index Copernicus tarafından taranmaya başlandığını, ayrıca Michigan Üniversitesi akademik veri tabanında da takibe alındığımızı, diğer indeks gurupları ile yazışmalarımızın sürdüğünü daha önceki sayılarımızda duyurmuştuk. Bu arada bize gönderilen ve hakemlerimizden geçerek yayınlanma hakkı kazanan makaleleri dergimizin internet sayfasında tam metin halinde bilim âleminin ve siz değerli okurların hizmetine sunuyoruz. Bundan sonraki aşamada, hakem onayını dijital ortamda gerçekleştireceğimizi de belirtmek isteriz

Uluslar arası dergi olmanın sorumluluğunu biliyoruz.

Dergimiz çalışanlarından bazı arkadaşlarımızın çeşitli nedenlerle ayrıldığını, yerlerine yeni arkadaşlarımızın görevi devraldığını dergilerimizin sayılarından takip etmişsinizdir. Dergimizin yayın politikasından hiçbir sapma olmayacaktır.

Geçen süre içinde çok kıymetli bilim adamlarından bazılarının vefat haberi, bazılarının akademik yükselme ve mutluluk haberlerini duyduk. Ölenlere Tanrıdan rahmet, yakınlarına başsağlığı; başarılarını duyduklarımıza da yeni çalışmalarında kolaylıklar dileriz.

Sizlerle hep birlikte ve daha ileriye...

Doç. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK
Editör

PRESENTATION

Respected readers,

We are here with the eighth issue of our journal. With this issue, our magazine is now 2 years old. We have the attentions and supports of domestic and foreign academics by their contributions since we have started our publication life. We can proudly say that our journal is deserving an international statut with the contributions of foreign academics.

We already announced in our previous issues that our journal is being fallowed by Tübitak/Ulakbim and Index Copernicus, also in academic database of Michigan University and we are maintaining correspondences with other index groups. Meantime, on our website, we are publishing the articles as full texts which sent us and got the approval to publish by our arbitrators. At the next level, we would like to express that we will perform arbitrate in digital media.

We know the responsibility of being an international journal.

You may have fallowed from our previous issues that some of our writers had quit for some various reasons and new writers taken over the task. There will not be any deviation in the publication policy of our journal.

In meantime we have received the news of some of most precious academics' passing away, some of them promoting academically. We wish god have mercy for who passed away, condolences to their relatives, and easiness in their next studies for who we heard achievements.

Always together with you and always further...

Associate Professor Erdoğan ALTINKAYNAK
Editor

ПРЕДИСЛОВИЕ

Многоуважаемые читатели,

Вышел восьмой номер нашего журнала. С этим номером вашему журналу исполнилось 2 года. С первого номера нашего выпуска по сегодняшний день журнал, смог привлечь огромное внимание местных и иностранных академиков и с написанными с их стороны статьями мы приобрели поддержку. Мы гордимся что благодаря статьям иностранных академиков статус нашего журнала получил право называться международным.

В предыдущем выпуске нашего журнала мы уже говорили что наш журнал начал индексироваться в поисковых системах Tübitak / Ulakbim и Index Copernicus. Кроме того что наш журнал также взят в обработку на уровне академических данных Мичиганским университетом, мы также продолжаем переписку об индексации журнала с другими системами. Я хочу также сказать, что те работы которые были посланны нам, прошли судейскую коллегию и заработали право на публикацию в нашем журнале мы опубликовали целиком для вас дорогие читатели и для научного мира на сайте нашего журнала. Мы хотим декларировать также вам что после этого, одобрение со стороны судейской коллегии будет отправляться в цифровой форме.

Мы знаем какая ответственность на том что мы международный журнал.

Некоторые сотрудники нашего журнала из-за различных причин ушли и в прошлых номерах журнала, вы наверное следили за тем что на их места пришли новые товарищи. В политики издания нашего журнала не будет никакого отклонения.

За это минувшее время мы услышали новости о смерти некоторых драгоценных академиков, от некоторых академиков мы получили счастливые новости, а от некоторых получили новости о академическом повышении. Мы желаем мертвым милости от Господа, и соболезнуем близким ушедших из жизни, а также желаем успехов в новых трудах нашим драгоценным академикам.

С вами вместе и еще дальше...

Доктор филологических наук, доцент Эрдоган АЛТЫНКАЙНАК
ЭДИТОР ЖУРНАЛА

TÜRKÇE – ARAPÇA ARASINDAKİ SÖZCÜK İLİŞKİLERİ

RELATIONS BETWEEN TURKISH AND ARABIC WORDS

ИНТЕРВАЛ ОТНОШЕНИЙ ТУРЕЦКИХ - АРАБСКИХ СЛОВ

Doç. Dr. Ali AKAR*

ÖZET

Yaklaşık bin dört yüz yıllık bir tarihî geçmişi olan Türk-Arap ilişkilerinin önemli bir boyutu da dil alanıdır. Arapça, X. yüzyıldan itibaren Türkçeye başta dinsel alan olmak üzere çeşitli alanlarda çok sayıda sözcük vermiştir. Buna karşılık, Türkçeden de Arap lehçe ve ağızlarına çeşitli kavram alanlarına ait pek çok sözcük geçmiştir. Bu makalede dil ilişkileri bağlamında Türkçe ve Arapça arasındaki karşılıklı leksik ödünçlemeler değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dil ilişkileri, Türkçe, Arapça

ABSTRACT

One of the important sides of the relationship between Turkic and Arabic that has about one thousand and four hundreds-year history is the language. Arabic lent a wide range of words in various fields to Turkish especially about religion since 10th century. On the other hand has many words belong to various conceptual fields from Turkish to Arabic. In this article, mutual leksikal borrowings between Turkish and Arabic will be evaluated in the context of language relationships.

Key Words: Language relationships, Turkish, Arabic

РЕЗЮМЕ

Около тысячи четырех сот лет исторического прошлого Турецко-Арабских взаимоотношений существенно повлияло и на язык. Арабский, начиная с X века сначала в сфере религии, а потом и во многих других сферах дал очень много слов в Турецкий. В замен этого, с Турецкого тоже в Арабский диалект и наречие вошли слова понятия которые употребляются в разных сферах. В этой статье будет проведен анализ Турецкого и Арабского языков и их взаимоотношений в взаимном займе лексических выражений.

Ключевые Слова: Языковое взаимоотношение, Турецкий, Арабский.

* Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü-Muğla/
TÜRKİYE

Türkler, İslam ordularıyla her ne kadar 751 yılındaki Talas Savaşı'nda karşılaşmış olsalar da, Müslümanlığı bu tarihten başlayarak yüzlerce yıl sürecek farklı sosyal ve siyasal şartlar altında kabul etmişlerdir. VII ve X. yüzyıllar Emevi ve Abbasi ordularının İran ve Batı Türkistan'ı fetih süreçleri ile geçmiştir. Abbasiler döneminde önce askerî, daha sonra da siyasal alanda İslam uygarlığının başat bir unsuru olan Türkler arasında Müslümanlık toplum katmanları arasında aşama aşama yayılmış, buna koşut olarak Türklerin toplumsal yaşantılarında köklü değişimler meydana gelmiştir. Türkler Müslümanlıktan önce ve sonra da çok değişik uygarlık ve dinlerin kültür dünyalarına girmişler, fakat bunların hiç biri, onların hayatında İslamiyet kadar etkili ve kalıcı olmamıştır. Nitekim Müslümanlık, Türkler arasında yalnızca bir din olarak kalmamış, Türk kültürünün birçok kurumunu da esaslı bir biçimde etkilemiştir.

Diğer yandan kültürün en önemli simgesi ve taşıyıcısı olan dil de bu toplumsal etkileşimden nasibini almış, Arapça ile Türkçe karşılıklı olarak kelime alış-verişi olmuştur. Bu makalede Türk - Arap ilişkilerinin dil boyutu ele alınacaktır.

1. KÜLTÜREL DEĞİŞİMİN ARACI OLARAK DİL

Sosyal ve siyasal değişmelerin en açık olarak görüldüğü alanların başında dil gelmektedir. Diller, sosyolojik değişimin aynası gibidir. Bu yönüyle artzamanlı tarih, antropoloji, etnoloji ve sosyoloji araştırmalarında öncelikle dil kaynaklı yazılı metinlere başvurulur.

İnsanlar, bütün toplumsal ilişkilerini dille yürüttükleri için diğer toplumlarla ve kültürlerle münasebette de dilin belirleyici rolü vardır. Toplumlar arasındaki kültür ilişkileri aslında birer dil ilişkisi olarak başlar, daha sonra edebiyat, musiki, mimari, mutfak kültürü... gibi alanlarda gelişerek devam eder. Kısaca, kültür ilişkileri aslında öncelikle dil ilişkileridir.

Dil değişimleri, kaynak dil ("verici dil") - hedef dil ("alıcı dil") bağlamında gerçekleşmektedir. Dil ilişkileri daha çok kültürel öğelerin birbirinden kopyalanması şeklinde gelişir. Kopyalanma süreci uzadıkça dilin gramer alanında da etkileşimler oluşmaya başlar. Bu alış-verişte hâkim halk yahut kültürün dili kaynak dili kopyalanır. Türkler X. yüzyıldan itibaren Arap dünyasında askerî ve siyasî bakımdan egemenlik kurmalarına karşın, dil değişimleri alanında bu ilişki tersine bir seyir takip ederek Arapça kaynak dil konumunda olmuştur. Tabii, bu konuda Kur'an'ın dilinin Arapça olması yönüyle, Arapçanın kültürel olarak İslam dünyasının başat dili olması gerçeği önemli rol oynamıştır. Ortaçağda, kültürel ilişkilerin seyrini, siyasî egemenlikler değil, dinler belirlemektedir.

X. yüzyılın başında Fars ve Arap dünyasında siyasî ve askerî bakımdan üstünlük kuran Türkler, kendi dillerinin egemenliği konusunda herhangi bir çaba göstermemiş, hatta uzun süre Türkçenin değil, Farsça ve Arapçanın gelişmesine yardımcı olmuşlardır. Türklerin Müslümanlığı kabul ettikleri X. yüzyılda dil durumunu etkileyen çok çeşitli sosyal ve kültürel etmenler vardı. Bunlar arasında, dillerin durumu ve toplumların bunlarla ilgili tavırları ile ilgili genel görünüş şu şekilde idi:

a) Arapça din dilidir, fakat bütün Müslüman topluluklar tarafından yazı dili olarak kabul edilmemiştir.

b) Farsça ve Türkçe Orta Asya'nın yerleşik iki kültür dilidir. Türk ve Fars toplumları kendi dilleri ile sanat ve edebiyatlarını devam ettirme iradesi göstermişlerdir.

c) Türklerin değişik kültür ve dillere hoşgörülü yaklaşımları sayesinde Farsça ve Arapça himaye edilmiş ve bu dillerde önemli eserler verilmiştir.

Şimdi bu üç temel görünüş noktasına biraz daha ayrıntılı olarak bakmakta yarar var.

a) Din dilleri, Ortaçağ doğu ve batı dünyasının ortak uygarlık dilleri olmuşlardır. Batı dünyasında Roma İmparatorluğu'nun resmî dili olan Latince, aynı zamanda İncil'in yazıldığı dildi. Bu yüzden, Latince yalnızca din işlerinde kalmamış, aynı zamanda devletin bürokrasi lisanı olmuştur. İslam dünyasında da Arapça, Müslüman devletler ve halklar arasında çok etkili olmuştur. İslamiyet'in Arap yarımadasından Kuzey Afrika, İran ve Orta Asya'ya yayılmasına koşut olarak Arapça da bu coğrafyalarda Müslümanlığı kabul eden milletlerin kültür dünyalarında önemli bir rol oynamıştır (Çetin, 1991: 283). Yeni Müslüman olan toplumlar, ilk olarak dinlerinin kutsal kitabı olan *Kur'an*'ı okumak ve anlamak için Arap alfabesini ve Arapçayı öğrenmek istemişlerdir. İşte, bu "Kur'an'ı öğrenmek ve anlamak" amacıyla başlayan Arapça bilgisi daha sonraları kurumsallaşmış, din bilimlerini (Kur'an, Hadis, Tefsir, Kelam, Fıkıh...) öğretmek üzere medreselerde dersler konulmuştur. Arapçanın yeni Müslüman olan halklar arasındaki yayılmasını sağlayan asıl etken bu bilimlerin öğretilmesi için Arapça gramerin okullarda öğretimi olmuştur.

Bu yüzden, Arapça bütün Ortaçağ Türk ve Fars toplumlarında önemli bir din ve kültür dili olarak kendini kabul ettirmiştir.

Fakat Müslüman toplumların din dili Arapça, Hıristiyan dünyadaki Latince gibi resmî dil olabilmemiş değildir. Latince, XV. yüzyıla kadar Batıda mutlak din ve yazı dili olmuştur. Arapçanın Latince gibi tek yazı ve kültür dili olamamasının nedeni, Farısların ve Türklerin yazı dili kültürlerine sahip olmalarıdır.

b) Farsça III. yüzyıldan, Türkçe ise IX. yüzyıldan itibaren Orta Asya'da önemli kültür dilleri olarak görülmeye başlar. Farsça (Pehlevice), Sasanîlerden (III.-VIII. yüzyıl) beri Asya'da yerleşik bir kültür ve uygarlık dili olarak varlığını sürdürmüştür. Türkçe ise ilk yazılı kaynakları VII. yüzyıla kadar giden, fakat yazma eserlerini VIII ve IX. yüzyıllarda Budizm'i kabul ederek veren, Budist ve Maniheizt kültür çevrelerinde tercüme ve telif eserlerle zenginleşmiş bir dil idi. Türk dili, Uygurlar sayesinde oluşan bu dil zenginliği, Türkçeyi bölgedeki diğer uygarlık dilleriyle yarışabilecek duruma gelmişti. Nitekim XI. yüzyılda yazılan *Kutadgu Bilig*, *Atebetü'l-Hakâyık* gibi eserlerdeki gelişkin üslup bunun en büyük kanıtıdır.

Türkçe-Farsça ilişkileri iki halkın hemen hemen coğrafyayı paylaşmaları sebebiyle erken dönemlerde başlamıştır. 642 yılındaki Nihavend savaşında Sasanîlerin yenilmesi ile Orta Asya Türklere açılmıştır. Köktürkler, Sasanîlerle sosyal ve kültürel ilişkilere girmişlerdir. Bu ilişkiler, çoğu zaman siyasi ve askerî ihtilaflarla geçse de kültür ve dil alanlarındaki karşılıklı etkileşimler her zaman devam etmiştir. Karahanlılar döneminden sonra İran ve Afganistan'da iktidarı ele geçiren Gazneliler zamanında Farsça gerek devlet katında, gerekse şair ve yazarlar arasında en itibarlı dil olmuş, Farsça yazan yazarlar yöneticiler tarafından teşvik edilmiştir. (Merçil 1996: 483). Selçuklular döneminde ise Farsça yüzyıllar boyunca devletin yazışma dili olmuştur. Türkler, kendi bürokratik işlerine yarayan Farsça ile devletin ihtiyaçlarını görmüşler diğer taraftan Arapçayı da din ve bilim alanlarında kullanmışlardır.

c) X. yüzyılda Türkçenin Arapça ile başlayan ilişkilerini ele almadan önce değineceğimiz bir diğer nokta ise Türklerin yabancı diller ve kültürlerle karşı tutumlarıdır.

Bilinen tarihleri boyunca yabancı dil ve kültürlerle her zaman hoşgörü ile yaklaşan Türkler, X. yüzyılda Farsça ve Arapça karşısında da aynı tutumu sergilediler. İslami dönemin önemli Türk hanedanları Gazneliler, Selçuklular ve Osmanlılar döneminde bu iki kültür dili yalnızca korumakla kalmamış, önemli bilim ve kültür eserleri bu dillerde oluşturularak bunların gelişmeleri de sağlanmıştır. Nitekim İran edebiyatının en büyük eseri olan *Şehnâme* Gazneli sarayında yazılmıştır.

2. ARAPÇA-TÜRKÇE İLİŞKİLERİ

Türkçe-Arapça ilişkilerinin temelinde Müslümanlık vardır. Türklerin Müslümanlığı kabul etmeleri ile birlikte bu iki dil arasında başta dinî olmak üzere daha birçok alanda kelime alış-verişi başlamıştır. Fakat bundan önce, Türklerin Hint-Avrupa dilleri ile ilişkileri olmuştur. Türkler 762 yılında Maniheizm'i kabul ettikten sonra Hint, Sanskrit ve Soğd dillerinden kelimeler almışlardır. Bir süre sonra Eski Uygurcadaki dinî terimlerin büyük bir bölümü bu dillerden geçen kelimelerin Türkçeye uyarlanması şeklinde görülmüştür.

X. yüzyıldan sonra Müslümanlığı kabul etmeye başlayan Türkler, bu kez kutsal kitap *Kur'an*'ın dilini din dili olarak kabul etmişlerdir. Bu değişim yalnızca kelime alışında kalmamış, aynı zamanda Arap alfabesi de alınmıştır. Bu arada, Farsların *Kur'an* tercümelerinden yararlanılarak Türkçeye tercümeler de gerçekleştirilmiştir. Samanoğulları zamanında *Fatiha*, *Yasin* gibi bazı kısa surelerin tercüme edildiklerini biliyoruz (İnan 1991: 160). XI. yüzyılda Karahanlı çağının büyük eseri *Kutadgu Bilig* yazılmış ve bu eserde yalnızca Türkçe kelime ve terimler değil, aynı zamanda Arapçadan alınan kelimeler ilk defa bir Türkçe metinde yer almaya başlamıştır. Bu kelimelerin başında *Allah*, *cennet*, *rab*, *günah*... gibi dinî terimler gelmektedir. Bu yüzyıldan sonra Arap alfabesi Uygur alfabesinin yerini almaya alırken Uygur alfabesi Doğu Türkistan'da daha dar bir alanda kullanılmaya devam etmiştir. Bu dönem eserlerinden *Atabetü'l-Hakayık*'ta ve Karahanlıca *Kur'an Tercümesinde* daha yoğun ve baskın Arapça kelime kullanımını görmekteyiz (Caferoğlu 1994: 91).

Türkçenin Arapça ile olan ilk dönem ilişkilerinde gözden irak edilmemesi gereken en önemli nokta Farsçadır. Türkler, Sasanîler devrinden beri (III-VII. yy) Farslarla çeşitli sosyal, askerî ve kültürel ilişkilere girmişlerdir. Gaznelilerden itibaren İran, Afganistan ve Kuzey Hindistan coğrafyasında siyasi egemenlik kuran Türkler, saray ve yazışma dili olarak Farsçayı kabul etmişlerdir. Dolayısıyla Farsça bu dönem Türklerin yazılı iletişimlerini sağlayan temel dil konumunda olmuştur.

Türklerin Araplarla karşılaştıkları X. yüzyılda, Türkçe üzerinde Farsçanın önemli ölçüde etkisi vardı. Bu yüzden, Türkler, Müslümanlığın yazılı kaynaklarına aracı dil Farsça üzerinden ulaştılar. Farsların, Müslümanlığı öğrenmede kendi dilleri için uyguladıkları ilk deneyleri kendi dilleri için de tatbik etmişlerdir. Samanoğulları hükümdarı Emir Mansur bin Nûh (961-976), *Kur'an*'ın Farsçaya çevrilmesini istemiş, bunun akabinde bazı surelerin çevirisi yapılmaya başlamıştır (Topaloğlu 1976 : 2). Zeki Velidi Togan'a göre *Kur'an*'ın Türkçeye ilk çevirisi de bu heyet içinde bulunan Türkler tarafından yapılmıştır (Togan 1960: 35). Bu çeviriden yaklaşık bir yüzyıl sonra XI. yüzyılın ilk yarısında Türkçeye yapılan bu tercüme, İslamî Türk edebiyatının ilk eseri olmuştur (Köprülü 1981: 162). Türkçede İslamiyet'le ilgili dinî terimlerin içerisinde hatırı sayılır bir Farsça tabaka bulunmasının sebebi olarak işte bu zamanda başlayan Müslümanlığı aynı şartlar altında, aynı coğrafyada kabullenmeleri düşünülmelidir.

Selçuklular döneminde Farsça, devlet ve bürokraside, Arapça ise din ve bilim dili olarak ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bu dönemdeki Türk devlet ve hanedanlıklarında Arapçanın çeşitli bilim sahalarındaki hâkimiyeti büyük ölçüde devam etmiştir.

Bu dil ilişkilerinin sınırlı bir boyutu da Mısırdaki hüküm süren Memlûklular döneminde (1250-1517) oluşmuştur. Kafkaslardan Mısır ve Suriye'ye getirilen Türk kölelerin bir süre sonra yönetimi ele geçirmeleri ile Türkçe sözler Mısır Arapçasına girmiştir (Karaağaç 2008: XVIII).

Osmanlı imparatorluğunun müesseseseleşme tarihinin başlangıcı olan İstanbul'un fethi ve akabinde Fatih medreselerinin kuruluşu ile birlikte Arapça bu kurumlarda din ve bilim dili olarak kullanılmıştır. Bu dönemlerde yazılmış Arapça eserlerin sayısı bir hayli fazladır. Medreselerdeki Arapça eğitimi yalnızca bilim kitaplarında kalmamış, aynı zamanda insanların gündelik konuşmalarında da kullanılarak Türkçeye de girmiştir. Osmanlı Türkçesindeki birçok Arapça kelimenin Türkçeye girişi bu yolla olmuştur. Yoksa Arap ve Türk toplumlarının bir arada yaşaması ile geçen kelimeler değildir. Bunların sayısı sınırlı olup İstanbul Türkçesine etkili bir şekilde yansımaları da mümkün değildir. Dolayısıyla bugünkü Türkiye Türkçesindeki Arapça asıllı kelimelerin aslı kaynağı medrese eğitimi dolayısıyla yapılan alıntılardır.

Dil ilişkileri çok yönlü kültürel ilişkilerin yansımasıdır. Bu bakımdan, Arapça ile Türkçe arasındaki ilişkileri türlü aşamaları olan, kaynak dil – hedef dil çerçevesi içinde değerlendirmek gerekir.

Türkçe ile Arapça arasında ilk dil ilişkileri Arapça dinî terimlerin alınması ile başlar. Türkçenin Arapça ile ikinci dil ilişkileri sahası kültürel sahadır. Arapça, Müslüman Türk devletlerinde yalnızca din dili olarak kalmamış, aynı zamanda önemli bir bilim ve kültür dili olarak da yerini almıştır. Başta, tıp, matematik, astronomi ve edebiyat alanlarında önemli sayıda Arapça eser yazılmıştır. Bunun yanında özellikle Osmanlı medreselerinde Arapça bilim dili olarak etkili olmuştur.

Türkçedeki Arapça alıntılar

a) Dinî alıntılar

b) Kültürel alıntılar olmak üzere ikiye ayrılır.

Esasen, Türkçede ve Müslümanlığı kabul eden diğer toplumların dillerinde Arapça dinî alıntılar önemli bir yer tutar. Arapçadan dinî terimler yanında başka kavram alanlarında da birçok kültürel alıntı kopyalaması yapılmıştır.

Dinî alıntılar, kaynak dildeki dinî terimin bütünüyle kopyalanması şeklinde olur. Bu anlamda Türkçede Müslümanlıkla ilgili terimlerin büyük çoğunluğu Arapçadır. Bu terimlerin birçoğu yalnızca dinî terim olarak kalmamış, ticari, hukuki alanlarda kullanılmıştır. Bunlardan ilk önce gelenler şunlardır: *ayet, azap, aziz, bereket, beraat, cami, cehennem, cennet, cemaat, cihat, delil, din, dua, enbiya, farz, fitne, ganimet, kafir (>gavur), gazi, günah, hac, hacı, hadis, hafız, helal, halife, haram, hatim, hayrat, hicret, hicri, hurafe, içtihat, iftira, ihlas, ihtilaf, ilahi, imam, iman, inşallah, irtica, irfan, irşat, İslam, İslamiyet, israf, istişare, itikat, itimat, Kabe, kabir, kader, kadı, kahin, kamil, kaza, kebir, kefalet, kelam, kerem, kible, kıyamet, kurban, küfür, lanet, mabet, mahluk, mahşer, manevi, masum, mazlum, mekruh, melek, mescit, meşru', mevlit, mezhep, mihrap, minare, miras, mucize, muhacir, muhasebe, muhlis, muhtaç, mukaddes, musalla, musibet, muska, mutlak, mübarek, mücadele, mücahit, müderris, müezzin, müftü, mülk, mümin, münafik, münakaşa, münevver, mürit, mürşit, mürteci, mürüvvet, Müslüman, müşahede, nafaka, nafile, namus, nasihat, nazar, nefret, nefis, nifak, nikah, niyaz, niyet, nizam, rab, rahman, ramazan, razi, resul,*

rezalet, rezil, rıza, risale, ruh, ruhban, rüku', sadaka, sabır, sadakat, sadık, sahur, secde, sefer, selam, selamet, sohbet, sulh, sünnet, Sünni, şart, şehit, şeref, şeriat, şeyh, şifa, Şii, şükür, taklit, tahsil, taksit, takvim, talep, talip, tarikat, tasdik, tasavvuf, taviz, tayin, taziye, tebessüm, tecrübe, tefekkür, tekbir, tekké, tenesir, teşbih, tesettür, teslim, tövbe (<tevbe), tevhit, umre, usul, üstat, vacip, vasiyet, vaaz, yemin, zalim, zina, ... (Yavuz 1992).

Türkçedeki Arapça alıntılara karşılık Arapçanın çeşitli yazı dillerinde ve ağızlarında azımsanmayacak sayıda Türkçe kelime bulunmaktadır. Arapçadaki ilk Türkçe alıntılar cahiliye devrine kadar götürülse de (Ateş, 1966: 27) asıl alıntılar Türklerin Ön Asya'ya göçüşünden sonra olmuştur. Büyük Arap tarihçisi el-Tabari'nin *Târih el-rüsûl ve'l-Mülûk* adlı eserinde *el-ûkuşiyye* "Türk askeri" (<T. *öküş / üküş*", *tagâr* "kap" (<T. *tagar*), *hâkân* "hakan, imparator" (<T. *kagan*), *dabbûs* "topuz" (<T. *topuz*), *dabbûk* "top, çevgan oyununda sopa ile vurulan top" (<T. *topuk*), el-şukî "hançer" (T. çakı), Tarhan "Bir unvan" (<T. *tarhan*), *tûk* "tuğ" (<T. *tug*), *yalmak* "üste giyilen askeri elbise" (<T. *yelmen / yalman*) (Ateş 1966 : 30, 31).

Daha sonraki dönemlerde Cezayir, Irak, Suriye, Lübnan, Ürdün, Mısır gibi Arap lehçelerine giren Türkçe kelimelerle ilgili birçok araştırma yapılmıştır (Çetin 1991: 284).

Cezayir konuşma dilinde Türkçe ve Türkçe aracılığı ile bu dile geçen Farsça kelimeler üzerinde bir tamamlayıcı doktora çalışması yapan Muhammed ben Cheneb, 615 kelime tespit etmiştir. Bu kelimelerin birçoğu Türkçe ve Türkçe fonetik yapı kazanmış Farsça kelimelerdir. Bunlar arasında, *azek* (<*azık*), *alaca* (<*alaca*), *baz* (<*bez*), *beçki* (<*bıçkı*), *beşmak* (<*başmak* "ayakkabı"), *bugaz* (<*boğaz*), *hâzuk* (<*kazık*), *damir* (<*demir*), *topçî* (<*topçu*), *kârâ* (<*kara* "siyah"), *kazalcık* (<*kızılçık*), *genbür* (<*kambur*)... gibi temel kelimeler ve kültürel alıntılar yer almaktadır (Cheneb 1967).

Cheneb'in çalışmasından başka Türkçenin çeşitli Arap lehçeleri üzerindeki etkileri ile ilgili olarak Libya Arapçasındaki Osmanlıca kelimeler üzerinde Abdülkerim Abûşvereb (Abûşvereb 1986), Yemen Arapçasındaki Türkçe kelimeleri, İsmail bin 'Ali el-Ekü (Ekü 1985), Suriye ağızlarındaki Osmanlıca kelimeleri T. Halası-Kun (Halası-Kun 1969, 1973), Irak Arapçasındaki Türkçe kelimeleri Ali Mahfûz (Mahfuz 1964), Mısır Arapçasındaki Türkçe kelimeleri Ahmed Fuad Mütevellî (Mütevellî 1991), Sudan ve Amman Arapçalarındaki Türkçe kelimeleri, Erich Prokosch (Prokosch 1983, 1989), Erkan Türkmen Libya ağızlarındaki Türkçe unsurları araştırmıştır (Türkmen 1988). Bedrettin Aytaç, bütün bu çalışmalardaki kelimeleri tek tek fişleyerek genel bir sözlük oluşturmuş ve kelimelerin yoğunlaştığı alanlar ve kelime türlerine göre ayrıntılı bir çalışma yapmıştır (Aytaç 1994). Bu çalışma ile bu araştırmalardaki bilgiler bir araya getirilerek sistemleştirilmiştir.

Aytaç'ın çalışması sonucunda Türkçe-Arapça dil ilişkilerinde, Türkçenin Arapçanın çeşitli lehçe ve ağızlarına verdiği çok sayıda kelime ile önemli bir Türkçe kelime katmanı oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Aytaç, çeşitli Arap lehçelerindeki Türkçe kelimelerle ilgili olarak daha önceden yapılmış inceleme ve derlemelere dayalı bir sözlük çalışması yapmış, Arap lehçelerinde yaşayan 957 Türkçe kökenli veya Türkçe aracılığıyla Arapçaya geçmiş 957 sözcüğün sözlüğünü hazırlamıştır.

Arap lehçe ve ağızlarında yer alan Türkçe kelimelerin anlam alanlarına bakıldığında, Arap ve Türk kültürleri arasındaki ilişkilerin niteliğinin aydınlatılması bakımından önemli ipuçları görülmektedir. Türkçenin Arapçaya verdiği sözcüklerin başında askerlik kavram alanı ile ilgili kelimeler, kullanım sıklığı ve yaygınlık açısından ilk sırada gelmektedir. Bunlar, *ağa, alay, alaybeyi, alaylı, başçavuş, binbaşı, bombacı, bölük, bölükbaşı, bölükemini, cephane, çavuş, karakullukçu, karavali, kışla, koğuş, kol* "kolordu", *kolağası, kumandan, kundak* "tüfek kundağı", *manga, mızrakçı, miralay, onbaşı, ordu, palaska, paşa,*

sağkolağası, sancaktar, seferberlik, silahlık, silahtar, tabur, tabya, tophane, topçu, tozluk, tüfekhane, yaver, yeniçeri, yüzbaşı, zırh, zırhçı olmak üzere toplam 45 kelimedir (Aytaç 1994: 150-151).

Türkçeden yapılan ikinci önemli alıntı alanı ise meslek isimleridir. Türkçe meslek isimleri yapan {+Cİ}eki ile oluşturulan çeşitli meslek isimleri Türkçeden kopyalanmıştır. *Ahçı, anbarcı, antikacı, arabacı, arzuhalci, hamamcı, hamurcu, çakmakçı, çeşneci, çizmeci, hancı, hizmetçi, kapıcı, kumaşçı, kürekçi, meyhaneci, mumcu, nalcı, sabuncu, tahrirci, telgrafçı, tulumbacı, tüfekçi, vernikçi...* (Aytaç 1994: 144). Çeşitli mesleklere ait bu sözler kültürler arası ilişkilerin pek kaydedilmeyen önemli bir yönünü daha ortaya çıkarmaktadır: Osmanlı devletinin bürokrasi ve zanaatkâr dili, imparatorluğun bütün köşelerine ulaşmış, böylece ortak bir mesleki terminoloji kurulmuştur. Bunun yanında, Türkçenin yalnızca askerî kavram alanına sahip bir dil olmadığı, yerleşik ve uygar toplumlara ait ticari terminolojiyi de kurmuş ve bunu başka halklara ulaştırmış bir dil olduğu ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ

Asya'nın iki büyük topluluğu olan Türklerle Araplar yaklaşık bin dört yüz yıllık ortak bir kültürel geçmişe sahiptirler. Bu iki topluluğun kültür ilişkilerinin kökeninde belirleyici ve başat unsur olarak din (Müslümanlık) gelmektedir. Din birliği ile başlayan ilişkiler, siyasi, ekonomik ve dilsel alanlarda da ortak paylaşımların kapısını aralamıştır. Bu alanlar arasında dil ilişkileri önemli bir yer tutar. Bu iki dil arasındaki X. yüzyıldan itibaren başlayan ve Arapçanın kaynak dil olarak yaşanan ilişkiler, bir süre sonra çeşitli alanlarda Türkçenin de kaynak dil hâline gelerek Arap lehçe ve ağızlarına çok sayıda kelime vermiştir.

KAYNAKLAR

ABUŞVEREB Abdulkerim (1986), "el-Kelimâtü'l-'Osmaniyye fi'l-Lehçeti'l-Lîbiyye", *Studies on Turkish-Arab Relations Annual*, İstanbul, s. 6-12.

ATEŞ Ahmed (1966), *Reşit Rahmeti Arat İçin*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara.

AYTAÇ Bedrettin, (1984), *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.

CAFEROĞLU Ahmet, (1994), *Türk Dili Tarihi*, C. II, Enderun Kitabevi, İstanbul.

CHENEB Mohammed Ben (1967), "Cezayir Konuşma Dilinde Muhafaza Edilen Türkçe ve [Türkçe Aracılığı ile Gelen] Farsça Kelimeler", (Çeviren: Ahmed Ateş), *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleğin 1966*, s. 158-213.

ÇETİN Nihad M., (1991), "Arap / Dil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. III, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

Ekü, İsmail bin 'Ali, (1985), "Kelimât Türkiyye Musta'male fi'l-Yemen", *el-Eklîl*, s. 49-58.

HALASI-KUN T., (1969), "The Ottoman Elements in The Syrian Dialects", *Archivum Ottomanicum*, Mouton.

HALASI-KUN T., (1973), "The Ottoman Elements in The Syrian Dialects II", *Archivum Ottomanicum*, Tomus V.

İNAN Abdulkadir, (1991), "Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Tercümeleri Üzerine Bir İnceleme", *Makaleler ve İncelemeler*, C. II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

KARAAĞAÇ Günay, (2008), *Türkçe Verintiler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

KÖPRÜLÜ Fuad, (1981), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul (3. Baskı).

LITTMAN Enno, (1954), "Türkisches Sprachgut im Agyptisch-Arabischen, *Westöstliche Abhandlungen* Wiesbaden, s. 107-127.

MAHFUZ Ali, (1964), *el-Elfazü't-Türkiyye fi'l-Lehçeti'l-Irakıyya*, Bağdat.

MERÇİL Erdoğan, (1996), "Gazneliler", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. XIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.

PROKOSCH Erich, (1983), *Osmanisches Wortgut im Agyptisch-Arabischen*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin.

PROKOSCH Erich, (1983), *Osmanisches Wortgut in Sudan-Arabischen*, Klaus Schwarz Verlag, Berlin.

TOGAN Zeki Velidi (1960) "Londra ve Tahran'daki İslâm Yazmalarından Bazılarına Dair", *İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, İstanbul.

TOPALOĞLU Ahmet, (1976), *Muhammed bin Hamza, XV. Yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi*, C. I, Kültür Bakanlığı Yayınları: 227, Araştırma ve İnceleme Eserleri: I, İstanbul.

TÜRKMEN Erkan, (1988), "Turkish Words in the Libyan Dialect of Arabic", *Erdem*, Atatürk Kültür Merkezi Dergisi IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 227-243.

YAVUZ Kemal-vd. (1992), *Dinî Terimler Sözlüğü I-II*, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul.